

Lausunto eduskunnan sivistysvaliokunnalle 4.5.2017:

HE 39/2017 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ammatillisesta koulutuksesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Valtakunnallinen työpajayhdistys ry (TPY) kiittää sivistysvaliokuntaa mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä (HE 39/2017 vp) laiksi ammatillisesta koulutuksesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi. Yhdistys arvioi lausunnossaan esitystä ja sen vaikutuksia erityisesti koulutuksen järjestäjien ja työpajojen välisen yhteistyön kannalta. Yhdistys on toteuttanut jäsenistölleen esitykseen liittyvän kyselyn ja huomioi saamansa kommentit lausunnossaan.

Yhdistyksen keskeiset huomiot lausunnossa ovat:

- Esityksen mukainen ammatillisen koulutuksen reformi on merkittävä ja tavoitteiltaan oikeansuuntainen uudistus. TPY uskoo, että sen käytännön toteutus tulee kuitenkin olemaan haasteellista koulutuksen järjestäjien heikosta taloustilanteesta johtuen. Kriittisessä asemassa on erityisesti opiskelijahuollollisten palveluiden järjestäminen opintoihinsa tukea tarvitseville opiskelijoille.
- TPY pitää kannatettavana koulutuksen järjestäjien ja työpajojen yhteistyön vahvistamista. Yhteistyövelvoitteen voi katsoa ulottuvan myös työpajatoimintaan, mikä on tarkoituksenmukaista. Olisi kuitenkin hyvä, että nuorten työpajat mainittaisiin (124 §) konkreettisenä esimerkkinä erikseen. Jatkossa työpajat voivat toimia entistä laajemmin koulutuksen järjestäjien kumppaneina, ja niillä on osaamista tukea etenkin haasteellisimmassa tilanteessa olevia. Oppimisympäristöinä työpajat ovat tuettuja, työvaltaisia ja yhteisöllisiä. Työpajoilla vahvistetaan valmennuksen ja tekemällä oppimisen avulla arjenhallintaa, opiskelu- ja työelämävalmiuksia sekä ammatillista osaamista.
- Koulutuksen järjestäjien ja työpajojen yhteistyössä toteuttamien valmennusjaksojen rahoitus tulee ratkaista nykytilannetta kestävämmällä tavalla. Valmennuksen tulee aina olla sopimuksellista ja se tulee korvata työpajoille taloudellisesti ns. raha seuraa opiskelijaa -periaatteella.
- Esitys tarjoaa työpajoille roolin toteuttaa ammatilliseen koulutukseen valmentavaa koulutusta yhteistyössä koulutuksen järjestäjien kanssa. TPY pitää tätä tarkoituksenmukaisena: etenkin työpajojen matalimman kynnyksen palvelu, starttivalmennus, on jo hyvin lähellä valmentavaa koulutusta. Työpajayhteistyön avulla valmentavaa koulutusta on mahdollista toteuttaa lähipalveluna ja kehittää toiminnallisempaan ja ohjauksellisempaan suuntaan.
- TPY pitää hyvänä henkilökohtaistamista sekä aiemmin hankitun osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen vahvistamista. On tarkoituksenmukaista, että myös epävirallisen oppimisen kautta saavutettu osaaminen huomioidaan: työpajoilla valmentautujille kertyy taitoja, tietoja ja valmiuksia geneerisistä taidoista ammatillisiin taitoihin. TPY peräänkuuluttaa työpajatoiminnassa saavutetun osaamisen asianmukaista tunnustamista, myös niiden valmentautujien osalta, jotka eivät ole tutkinto-opiskelijoita.
- TPY pitää esityksen näyttöperusteista osaamisen osoittamistapaa kannatettavana. TPY katsoo, että työpajat soveltuisivat näyttöpaikoiksi myös tukea ja ohjausta tarvitseville opiskelijoille ja esittää, että perusteltuihin syihin lisätään opiskelijan ohjauksen ja tuen tarve.
- Esityksen mukaan tavoitteena on lisätä etenkin nuorten oppisopimuskoulutusta. TPY pitää tätä kannatettavana, mutta huomauttaa, että oppisopimusopiskelu on vaativaa, ja suuri osa sitä suorittavista tarvitsee ohjaus- ja tukipalveluita. Työpajat voivat toimia tässä koulutuksen järjestäjien kumppaneina tarjoamalla tuettua oppisopimuskoulutusta, johon sisältyy työpajojen valmennuspalvelut.

TPY katsoo, että esityksen mukainen ammatillisen koulutuksen reformi on **merkittävä ja kunnianhimoinen uudistus, jonka tavoitteet ovat oikeansuuntaiset**. TPY:n näkökulmasta ammatillisen koulutuksen reformissa on hyvää etenkin joustavien ja yksilöllisten opintopolkujen vahvistaminen, henkilökohtaistaminen, oppimisympäristöjen monipuolistaminen, aiemmin hankitun osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen edistäminen, osaamisperusteisuus ja asiakaslähtöisyys sekä koulutuksen läpäisyn ja vaikuttavuuden vahvistaminen. TPY uskoo, että uudistuksen käytännön toteutus tulee kuitenkin olemaan haasteellista etenkin koulutuksen järjestäjien heikosta taloudellisesta tilanteesta johtuen. **Kriittisimmässä asemassa ovat erityisesti riittävät opiskelijahuollolliset tuki- ja ohjauspalvelut opintoihinsa runsaasti tukea tarvitseville opiskelijoille**. TPY peräänkuuluttaa tarpeiden mukaisten tuki- ja ohjauspalveluiden takaamista.

Esityksessä lisätään **koulutuksen järjestäjien yhteistyötä nuorten työpajatoiminnan kanssa**, ja yhteistyövelvoitteen (124 §) voi katsoa ulottuvan myös työpajatoimintaan, mikä on tarkoituksenmukaista. Olisi kuitenkin hyvä, että nuorten työpajat mainittaisiin pykälässä esitysluonnoksen tapaan vielä erikseen konkreettisenä esimerkkinä. Koulutuksen järjestäjien ja työpajatoiminnan tavoitteet ovat yleisellä tasolla yhtenevät ja yhteistyö tuottaa synergiaa molempien toimijoiden näkökulmasta. TPY uskoo, että ammatillisen koulutuksen reformi tuo **uusia mahdollisuuksia koulutuksen järjestäjien ja työpajojen yhteistyön kehittämiseksi ja kumppanuuden rakentamiselle**. Työpajat voivat aiempaa laajemmin olla mukana tukemassa ohjausta ja tukea tarvitsevia opiskelijoita: niillä on osaamista edistää etenkin haasteellisimmassa asemassa olevien tilannetta.

Oppimisympäristöinä työpajat ovat tuettuja, työvaltaisia ja yhteisöllisiä. Työpajojen perustehtävä on ohjaus ja valmennus: työpajatoiminnassa valmennuksen ja työtoiminnan kautta tapahtuvan tekemällä oppimisen avulla tuetaan yksilön arjenhallintaa, osaamisen kasvua sekä opiskelu- ja työelämävalmiuksia. Työpajatoiminta rakentuu moniammatillisuudelle ja sen keskiössä on sosiaalinen vahvistaminen.

Monet työpajat ja koulutuksen järjestäjät toteuttavat jo nyt yhteistyötä esimerkiksi keskeyttämisvaarassa olevien opiskelijoiden tukijaksojen muodossa. Kaikille toimijoille esityksen mukainen yhteistyövelvoite ei siis tuone suuria muutoksia nykytilanteeseen. TPY kuitenkin huomauttaa, että yhteistyössä koulutuksen järjestäjien kanssa työpajoilla toteutettavien valmennusjaksojen rahoitus tulee ratkaista nykytilannetta kestävämmällä tavalla. **Työpajoilta hankittavan valmennuksen tulee aina olla sopimuksellista** ja se tulee korvata työpajoille taloudellisesti. Tämä tulisi toteuttaa ns. **raha seuraa opiskelijaa -periaatteella**: työpajojen tulee saada tarkoituksenmukainen korvaus tekemästään työstä.

Esityksen mukaan opintoihin olisi jatkossa mahdollista hakeutua **jatkuvalla haulilla** joustavasti ympäri vuoden. TPY pitää tätä kannatettavana: jatkuva haku tukee monen koulutuksen ja työn ulkopuolella olevan opiskelumotivaatiota ja edistää heidän kiinnittymistään koulutukseen. Koulutuksen järjestäjien on kuitenkin huolehdittava **joustavista ja monipuolisista opintojen suorittamismahdollisuuksista** sekä kiinnitettävä huomiota opintojen läpäisyä tukevaan **ryhmytykseen**. TPY uskoo tämän olevan haasteellista koulutuksen järjestäjien heikosta taloudellisesta tilanteesta johtuen.

Esityksessä tarjotaan työpajoille roolia toteuttaa **ammatilliseen koulutukseen valmentavaa koulutusta** yhteistyössä koulutuksen järjestäjien kanssa. TPY katsoo, että työpajoilla on tähän hyvät mahdollisuudet ja etenkin työpajojen matalimman kynnyksen palvelun, starttivalmennuksen, sisältö on jo hyvin lähellä valmentavaa koulutusta. Työpajayhteistyön avulla valmentavaa koulutusta on mahdollista **kehittää toiminnallisempaan ja ohjauksellisempaan suuntaan**. Tällä hetkellä osa työpajojen tekemästä työstä jää koulutuksen järjestäjien näkökulmasta täysimääräisesti hyödyntämättä. Työpajojen eräs lisäarvo liittyy myös niiden saatavuuteen: työpajojen avulla valmentavaa koulutusta voidaan toteuttaa **lähipalveluna**.

Ammatilliseen koulutukseen kohdennettujen säästöjen seurauksena oppilaitosten toimipisteitä keskitetään ja vähennetään, ja tällöin kynnys muuttaa kotoa uudelle opiskelupaikkakunnalle on etenkin tukea tarvitseville korkea. Työpajojen tarjoama lähipalvelu edistäisi näiden opiskelijoiden koulutukseen kiinnittymistä. TPY vaatii, että myös valmentavien koulutusten osalta työpajojen taloudelliset edellytykset tulee turvata tarkoituksenmukaisesti.

Esityksessä tuodaan esille (42 §, Suoritettavan tutkinnon tai koulutuksen valinta), että koulutuksen järjestäjä voi hankkia myös osaamisen hankkimisen tukitoimia esimerkiksi nuorten työpajatoimintaa toteuttavilta tahoilta. Tämä on kannatettavaa ja vastaa monien toimijoiden osalta jo nykytilannetta. On kuitenkin huomioitava, että esimerkiksi arjenhallintaa vahvistavien tukitoimien lisäksi **monilla työpajoilla on mahdollisuus myös tutkinnon perusteiden mukaisen osaamisen hankkimiseen**, esimerkiksi tutkinnon osia vastaavan osaamisen hankkimiseen. Tämä olisi myös hyvä mainita pykälässä. Osaamisen arvioinnista ja sen tunnustamisesta vastaa aina toki koulutuksen järjestäjä.

TPY katsoo, että **henkilökohtaistaminen sekä aiemmin hankitun osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen** voivat avata joustavia, yksilöllisiin tarpeisiin ja oppimistapoihin vastaavia väyliä suorittaa opintoja sekä hyödyntää aiemmin hankittua osaamista tehokkaasti osaksi omaa opintopolkua. Parhaimmillaan tämä voi lisätä opiskelijoiden motivaatiota ja tehostaa koulutuksen läpäisyä. TPY pitää hyvänä, että esityksessä huomioidaan myös epävirallisen oppimisen kautta saavutettu osaaminen. Työpajoilla valmentautujille kertyy monipuolisia taitoja, tietoja ja valmiuksia geneerisistä taidoista ammatillisiin taitoihin, ja työpajatoimijat kuvaavat niitä osaamistodistuksin. TPY on ollut mukana kehittämässä osaamisen tunnistamisen työkaluja jo 2000-luvun alkuvuosista saakka, ja tällä hetkellä työpajakentällä on käytössä useita erilaisia osaamisen tunnistamisen toimintatapoja ja malleja. Valtakunnallisen kyselyn perusteella vuonna 2015 55 % työpajoista on tunnistanut oppimisympäristöjään ja 69 % tunnistaa työpajatoiminnasta kertyvää osaamista. TPY peräänkuuluttaa koulutuksen järjestäjiltä myös **työpajatoiminnassa saavutetun osaamisen asianmukaista tunnustamista**.

TPY pitää esityksen **näyttöperusteista osaamisen osoittamistapaa kannatettavana**. Ammatillisen koulutuksen reformi voi avata työpajoille uusia mahdollisuuksia toimia osaamisen näyttöpaikkana. Esityksessä avataan niitä perusteltuja syitä (52 §, Osaamisen osoittaminen), jolloin näyttö voitaisiin järjestää myös muualla kuin työpaikalla, esimerkiksi työpajalla. TPY katsoo, että **työpajat soveltuisivat näyttöpaikoiksi myös tukea ja ohjausta tarvitseville opiskelijoille**, joilla voi olla esimerkiksi erilaisia sosiaalisia tai muita elämäntilanteeseen liittyviä haasteita. TPY esittää, että perusteltuihin syihin lisätään opiskelijan ohjauksen ja tuen tarve. TPY myös toivoo, että osaamisen näyttämistä työpajalla ja osaamisen tunnustamista toteutettaisiin vastavasti käytännössä **myös niiden työpajojen valmentautujien osalta, jotka eivät ole oppilaitoksen tutkinto-opiskelijoita**.

Esityksen mukaan tavoitteena on myös lisätä etenkin nuorten oppisopimuskoulutusta. TPY pitää tätä kannatettavana, mutta huomauttaa, että oppisopimuskoulutus on prosessina vaativa, ja merkittävä osa sitä suorittavista nuorista tarvitsee runsaasti tukipalveluita ja ohjausta. Oppisopimusopiskelijoille suunnattuja **tuki- ja ohjauspalveluita tulisikin nykyisestä lisätä**. Työpajat voivat toimia tässä koulutuksen järjestäjien kumppaneina tarjoamalla **tuettua oppisopimuskoulutusta**, johon työpajojen ohjaus- ja valmennuspalvelut kuuluvat. **Koulutussopimukseen** TPY suhtautuu osin varauksella: on varmistettava, etteivät työnantajat käytä sitä ilmaisen työvoiman rekrytointikanavana. Työpajat voivat toteuttaa myös **tuettua koulutussopimusta**.

TPY epäilee, että yritykset ja julkishallinnon työpaikat pystyisivät ottamaan vastaan kaikki opiskelijat, jotka reformin myötä olisivat tulossa opintojaan työpaikoille suorittamaan. Lisäksi TE-hallinnon uusien linjausten

mukaisesti myös palkkatukipaikat ollaan keskittämässä yrityksiin kolmannen sektorin sijaan. Työpaikoista tulee oppisopimus- ja koulutusoppimustapaikkojenkin osalta varmasti olemaan pulaa. Tällöin kiinnostus kasvaa myös työpajatoimijoita kohtaan. Sopimuksellisuus ja toiminnan rahoitus tulee kuitenkin saada kestävästi pohjalta.

TPY pitää esityksen koulutuksen järjestäjien **rahoitusjärjestelmään liittyviä uudistuksia** periaatteiltaan kannatettavina. Opintojen läpäisyn vahvistaminen ja huomion kiinnittäminen vaikuttavuuteen on tarkoituksenmukaista. Vaarana kuitenkin on, että opiskelijavalinnassa painotetaan hakijoita, joiden menestymisen edellytykset ovat hyvät, ja **tukea tarvitsevat jäävät entistä laajemmassa määrin koulutuksen ulkopuolelle**. Tämä opiskelijavalintoihin liittyvä kermankuorinta tulee ehkäistä **riittäväällä resursoinnilla tuki- ja ohjauspalveluihin**. TPY myös huomauttaa, että reformin myötä opiskelijoilta vaaditaan entistä enemmän omatoimisuutta. Osa opiskelijoista tarvitsee opintoihinsa runsaasti tukea ja ohjausta, vaikkei heillä olisikaan varsinaista diagnoosia. **Ilman tukipalveluita he eivät tule pärjäämään yhä itsenäisempää otetta edellyttävissä opinnoissa.**

Työllistymisen käyttö rahoituksen määräytymisperusteena on myös haastavaa nykyisessä työllisyystilanteessa. On todennäköistä, että alueelliset erot tulevat tässä korostumaan. Pidemmällä aikajänteellä tämä voi kuitenkin vaikuttaa myönteisesti työmarkkinoiden kohtaanto-ongelmaan ja vahvistaa koulutuksen työelämävastaavuutta. Rahoitukseen liittyvä uudistus voi myös **vahvistaa koulutuksen järjestäjien ja työpajojen välistä yhteistyötä sekä siihen liittyvää osaamisen tunnistamis- ja tunnustamisprosessia**: työpajoilla on mahdollisuus hankkia tutkinnon perusteita ja niiden osia vastaavaa osaamista, tukea tutkintojen loppuun saattamista sekä sitä kautta opintojen läpäisyä.

Ammatillisen koulutuksen reformin myötä **työpajat voivat tarjota koulutusjärjestelmälle tukeaan aiempaa laajemmin ja asemoitua lähemmäs ammatillisen koulutuksen kenttää**. TPY kuitenkin katsoo, ettei työpajoja ole tarkoituksenmukaista integroida osaksi koulutusjärjestelmää: oppilaitoksilla ja työpajoilla on **omat perustehtävänsä**. Työpajojen ensisijaista kohderyhmää ovat koulutuksen ja työmarkkinoiden ulkopuolella olevat nuoret ja pitkäaikaistyöttömät aikuiset. Työpajatoimintaa tarvitaan tukemaan ennen kaikkea heikoimmassa asemassa olevia ja sosiaalista vahvistumista tarvitsevia. TPY painottaa, että kaikkien toimijoiden tulee toteuttaa yhteistyötä yksilölähtöisesti ja yksilön edun mukaisesti.

Hallituksen puoliväliriihessä 25.4.2017 julkaistiin 19 kohdan ohjelma nuorten syrjäytymisen vähentämiseen. Ohjelma sisältää mm. **työpajatoiminnan opinnollistamisen edistämisen** (kohta 7), jonka mukaisesti työpajatoimijat ja koulutuksen järjestäjät kehittävät yhteistyössä työpajatoimintaa siten, että työpajoja voidaan hyödyntää nykyistä monipuolisemmin osaamisen hankkimista tukevana oppimisympäristönä ja oppimisen tukipalveluna. TPY katsoo tämän kehittämistyön tukevan myös ammatillisen koulutuksen reformia ja on mielellään mukana edistämässä ohjelman mukaista osaamisen tunnistamista työpajoilla.

Reetta Pietikäinen, tieto- ja laatupäällikkö
Valtakunnallinen työpajayhdistys ry (TPY)

Valtakunnallinen työpajayhdistys (TPY) edustaa 250 työpajaorganisaatiota Suomessa. Suurin osa yhdistyksen jäsenistä on kunnallisia (n. 60 %), mutta työpajatoimintaa toteutetaan myös mm. yhdistyksissä ja säätiöiden ylläpitämissä sosiaalisen työllistämisen yksiköissä. Työpajatoimintaan osallistuu vuosittain yli 25 000 valmentautujaa, joista lähes 15 000 on alle 29-vuotiaita nuoria.